

Skúsenosti s úradnou kontrolou medu v Slovenskej republike

Pekár, I.,
Štátna veterinárna a
potravinová správa
Slovenskej republiky

Úvod

- I Európska únia prostredníctvom svojej legislatívy chce okrem zabezpečenia bezpečnosti potravín zaručiť aj určitý stupeň ich kvality.
- I Všetci výrobcovia a obchodníci s potravinami by mali dodržiavať všetky príslušné normy.

Legislatíva

- | Pre med je základným legislatívnym predpisom v SR
- | **V Ý N O S**
- | **Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky**
- | **a Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky**
- | z 28. apríla 2004 č. 1188/2004 - 100,
- | **ktorým sa vydáva hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky upravujúca med**

Legislatíva

- | Je to do národnej legislatívy transponovaná smernica Rady 2001/110/ES z 20. decembra 2001, ktorá sa vzťahuje na med
- | (Úradný vestník Európskych spoločenstiev L 010, 12. 01. 2002, s. 47-52).

Legislatíva

- | Táto hlava Potravinového kódexu Slovenskej republiky (ďalej len potravinový kódex)
- | **ustanovuje požiadavky** na
- | získavanie, výrobu a dovoz medu, na manipuláciu s ním a
- | na jeho uvádzanie do obehu.

Legislatíva

- I V § 2 ods.(1)
- I Med je prírodná sladká látka produkovaná
- I včelami (*Apis mellifera*) z nektáru rastlín,
- I zo sekrétov živých častí rastlín, alebo z výlučkov hmyzu cicajúceho živé časti rastlín, ktorý včely zbierajú, pretvárajú a obohacujú vlastnými špecifickými látkami, ukladajú, zahusťujú, uskladňujú a ponechávajú v plástoch, aby vyzrel.

Legislatíva

- I V § 3 odsek (3) je uvedené:
- I Do medu uvádzaného do obehu alebo do
- I medu použitého v akomkoľvek výrobku určenom na ľudskú spotrebu nemožno **pridávať** žiadne látky.

Legislatíva

- I Výnos ďalej obsahuje články týkajúce sa základného rozdelenia medu podľa pôvodu na kvetový a medovicový, ako aj spôsobu jeho získavania, zloženia, označenia a
- I v prílohe sú ustanovené požiadavky na fyzikálne a chemické ukazovatele tak, aby sa zabezpečilo jednotné uplatňovanie daných ustanovení v celom Spoločenstve.

Úradná kontrola

- I ŠVPS SR a jej organizácie tj. regionálne veterinárne a potravinové správy **vykonávajú úradné kontroly** medu v súlade s príslušnou legislatívou: zákonom č.39/2007 Z.z. o veterinárnej starostlivosti v znení ďalších zmien a doplnkov ako aj zákonom č.152/1995 Z.z. o potravinách v znení ďalších zmien a doplnkov ako aj príslušnej legislatívy ES.
- I Úradné kontroly sa začínajú už v rámci zdravia včelstiev a pokračujú pri uvádzaní ich produktov tj. medu do obehu.

Úradná kontrola

- I V zmysle § 41 ods.5 písm. p) zákona č.39/2007 Z.z. o veterinárnej starostlivosti v znení neskorších predpisov boli v SR schválené **prevádzkarne** ktoré vykonávajú zber a balenie medu. Tieto prevádzkarne ktoré sú uvedené na internetovom zozname ŠVPS SR (v súčasnosti je ich **15**) sa museli pred zahájením svojej činnosti podrobiť schvaľovaciemu procesu tj. či spĺňajú požiadavky legislatívy ES (nariadenie č.852/2004).
- I Po schválení sa v týchto prevádzkarniach vykonávajú pravidelné úradné kontroly podľa veľkosti danej prevádzkarne vo frekvencii minimálne dvakrát do roka až po jeden krát za mesiac (resp. na základe podnetov a sťažností od spotrebiteľov).

Úradná kontrola

- I V rámci týchto kontrol sa overuje dodržiavanie **hygienických podmienok** v zmysle nariadení ES (nariadenie č.852/2004) pri skladovaní a balení medu tj. *či sa priestory udržiavajú v čistote a v dobrom stave údržby napr. podlahy, steny sú udržiavané v neporušenom stave, či sú ľahko čistiteľné, povrch zariadení ktoré prichádzajú do styku s potravinami či je udržiavaný v náležitom stave, dopravné prostriedky a kontajnery či sa udržiavajú v čistote a v dobrom stave údržby, všetky predmety, príslušenstvo a zariadenia s ktorými med prichádza do styku či sú účinne čistené a tam kde je to potrebné aj dezinfikované, či sú udržiavané v takom dobrom technickom stave, aby sa minimalizovalo akékoľvek riziko kontaminácie, či je zabezpečené dostatočné zásobovanie pitnou vodou, či všetky osoby v priestore kde sa manipuluje s potravinami dodržiavajú vysoký stupeň osobnej čistoty a nosia vhodný čistý odev a kde je to potrebné aj ochranný odev,*

Úradná kontrola

- I *či prevádzkovateľ má spoľahlivý systém vstupnej kontroly, ktorým sa zabezpečí, že nemožno prijať **suroviny** ak je o nich známe alebo, ak možno odôvodnene očakávať, že sú kontaminované patogénnymi mikroorganizmami, parazitmi, toxickými alebo cudzími látkami, či sa suroviny - med sa uchovávajú vo vhodných podmienkach navrhnutých a určených na to aby sa zabránilo ich škodlivému kazeniu, aby sa chránili pred kontamináciou,*
- I *materiál na balenie do priameho obalu sa skladuje tak, aby nebol vystavený riziku kontaminácie a aj činnosti pri balení sa vykonávajú tak, aby sa zabránilo kontaminácii výrobkov, či prevádzkovateľ zabezpečuje aby osoby ktoré zaobchádzajú s potravinami boli primerane o ich pracovnej činnosti poučené alebo zaškolené.*

Úradná kontrola

- I V rámci metodického pokynu – postupu odberu vzoriek a laboratórneho vyšetrenia produktov živočíšneho pôvodu, ktorý vypracováva ŠVPS SR vždy na príslušný rok pre komoditu med sú presne **určené parametre** (v zmysle legislatívy ES nariadenie Rady č.1234/2007, nariadenie Rady č.470/2009 a Výnos MP SR a MZ SR č.1188/2004) na ktoré sa med vyšetruje.
- I Príslušné RVPS v rámci svojich plánov vykonávajú bez ohlásenia odber vzoriek na laboratórne vyšetrenie na ŠVPÚ v SR. Tieto odbery sú plánované tak, aby hlavne pokryli obdobie zvýšenej spotreby medu konečnými spotrebiteľmi tj. veľkonočné a vianočné sviatky.
- I Obdobne sa vykonáva odber vzoriek aj v obchodnej sieti a na trhoviskách pričom ŠVPS SR pred obdobím sviatkov nariadi svojim pokynom vykonať aj tzv. cielené kontroly – „*ad hoc*“ tj. kontroly ktoré sú zamerané na komodity živočíšneho pôvodu, ktoré sa tradične konzumujú v období sviatkov (med, vajcia, sry, mäsové výrobky).

Úradná kontrola

- I Tieto kontroly sa musia vykonávať **nediskriminačným spôsobom** v súlade s legislatívou ES. V obchodnej sieti a na trhoviskách sa kontrolujú dodacie dokumenty, či je správne uskladnenie medu, či je med označený v súlade s Výnosom MP SR a MZ SR č.1188/2004. Obdobne sa postupuje aj pri šetrení podnetov a sťažností od konečných spotrebiteľov na predávaný med.
- I Predaj medu ako aj iných komodít pri cestách nie je povolený nakoľko sú to miesta mimo schválených trhových miest a mimo obce. Tieto kontroly sa vykonávajú aj na základe podnetov a v súčinnosti so štátnou políciou. V prípade zistenia takéhoto predaja sa zakáže predaj danej komodity a postupuje sa ďalej v zmysle novely zákona č.39/2007 Z.z. o veterinárnej starostlivosti (napr. § 48 ktorý pojednáva o priestupkoch).

Úradná kontrola

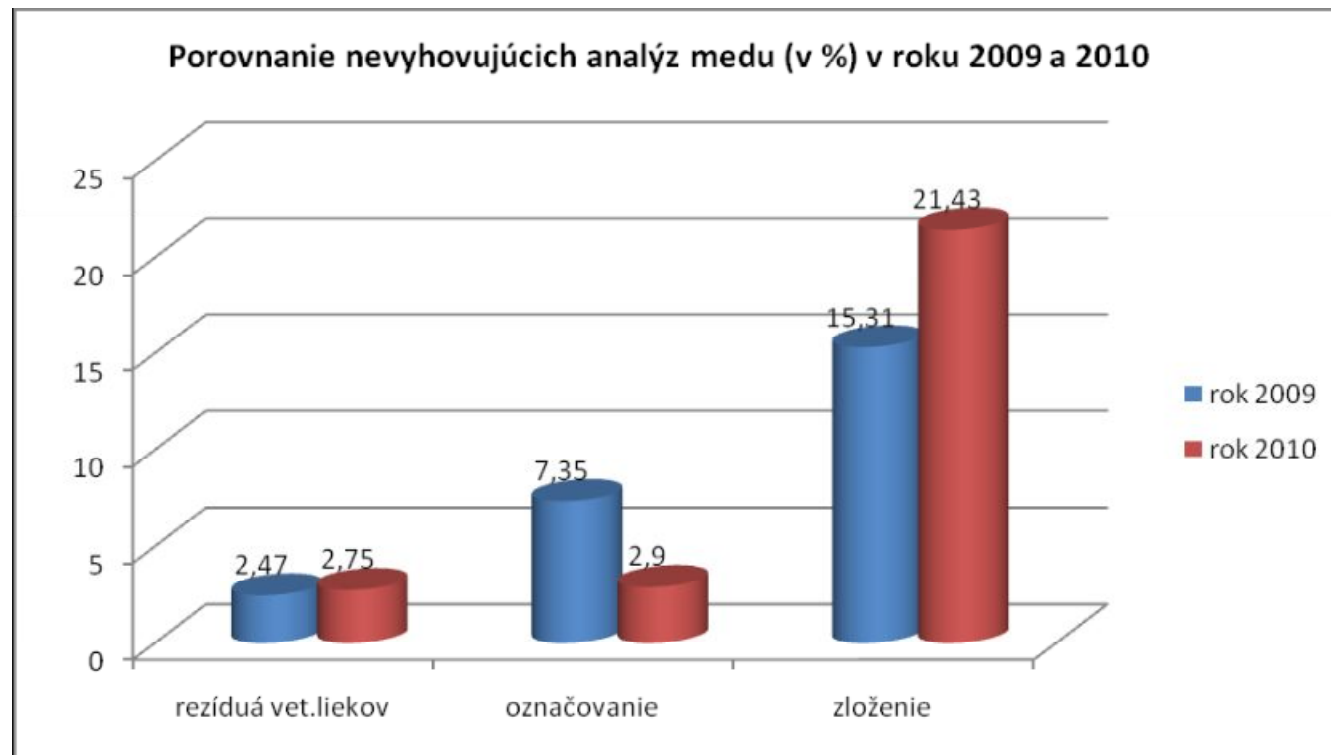
- I V rámci metodického pokynu – postupu odberu vzoriek a laboratórneho vyšetrenia produktov živočíšneho pôvodu a v súlade s Výnosom MP SR a MZ SR č.1188/2004 sa v ŠVPÚ u dodaných vzoriek medzi **vykonávajú** lab. vyšetrenie na senzorké ukazovatele, rezíduá veterinárnych liekov (*tylozín, linkomycín, streptomycín, dihydrostreptomycín, sulfonamidy, tetracyklíny, chinolóny, danofloxacín, difloxacín, sarafloxacín, marbofloxacín*) na zloženie: sacharóza, glukóza, fruktóza, hydroxymetylfurfural, vodivosť, kyslosť, vodu, diastázu.
- I A v rámci cielených kontrol pri určitom podozrení na falšovanie sa môže vykonať v rámci subdodávky aj lab. vyšetrenie v niektorom akreditovanom zahraničnom laboratóriu (SRN, Brémy) a to na izotopovú analýzu ¹³C, enzýmovú aktivitu cudzích enzýmov.

Výsledky úradných kontrol

- I V roku 2010 bolo odobratých **296** vzoriek včelieho medu; 43 vzoriek (14,53%) nevyhovelo. Oproti roku 2009 ide o zhoršenie o 3,29%. Hlavnou príčinou nevyhovujúcich vzoriek bolo nedodržanie požiadaviek na zloženie u 39 vzoriek, a to hlavne prekročenie požiadaviek na množstvo sacharózy (15x) a hydroxymetylfurfuralu (13x). Čo sa týka zloženia, bolo zistené nedodržanie aj týchto požiadaviek: nízky obsah glukózy 2x a fruktózy 1x, nesplnenie požiadaviek na diastázu 2x, zistenie prítomnosti cudzieho farbiva 6x, zvýšený obsah vody 2x a zistená aktivita cudzieho enzýmu beta fruktofuranozidáza 3x).
- I Prítomnosť rezíduí veterinárnych liekov bola zistená v 3 vzorkách medu (1x rezíduá tylozínu, 1x rezíduá enrofloxacínu a 1x rezíduá sulfadimidínu).
- I Požiadavkám na označovanie nevyhoveli 2 vzorky medu (neuvedenie krajiny pôvodu a dátumu minimálnej trvanlivosti).

Porovnanie nevyhovujúcich analýz medu v roku 2009 a 2010 je v grafe č. 38.

Výsledky úradných kontrol

- | Obdobná situácia je aj v roku 2011.
- | Od 1.1.2011 do novembra 2011 bolo vyšetrených spolu **146** vzoriek medu.
- | Nevyhovelo 13 vzoriek (údaje z KIČ k novembru 2011).

Úradná kontrola

- I Protokol o skúške č.13646/2011 z 20.9.2011 Potraviny BIOTREND Košice vz. Biomed kvetový – lesné kvety á 990 g nevyhovelo pre nález: hydroxymetylfurfural nad stanovený limit.
- I Protokol o skúške č.8982/2011 a č. 8983/2011 z 20.6.2011 pán S. L. predaj **na zastávke SAD** Hubová vz. Med nevyhovelo pre nález: hydroxymetylfurfural nad stanovený limit.
- I Protokol o skúške č.6020/2011 z 8.6.2011 Tesco- hypermarket Banská Bystrica Včelí med kvetový nevyhovelo pre nález: hydroxymetylfurfural nad stanovený limit.

Úradná kontrola

- I Protokoly o skúške č.7335/2011 z 8.6.2011 Kaufland Bratislava „STILLA“ med kvetový 500g nevyhoveli pre nález: špecifikáciám včelieho medu. Bola detegovaná signifikantná **aktivita cudzích enzýmov** beta-gama amyláz. Toto môže indikovať prídanie beta-gama amyláz alebo invertného cukrového sirupu získaného použitím enzýmov.
- I Protokoly o skúške č.3237/2011 z 21.3.2011 Potraviny Milk- Agro s.r.o. Svidník vz. Včelí kvetový á 250 g nevyhoveli pre nález: hydroxymetylfurfural nad stanovený limit.
- I Protokoly o skúške č.19512/2011 z 14.1.2011 Billa s.r.o. Vranov nad Topľou vz. Med kvetový lúčny nevyhoveli pre nález: hydroxymetylfurfural nad stanovený limit.
- I Protokoly o skúške č.19511/2011 z 14.1.2011 Billa s.r.o. Bratislava vz. Lesný med zmiešaný á 500g nevyhoveli pre nález: hydroxymetylfurfural nad stanovený limit.

Úradná kontrola

- I Med sa kontroluje v HIS na miestach vstupu do EU. SR má takéto HIS umiestené na hraniciach s Ukrajinou kde sa kontrolujú v zmysle legislatívy ES zásielky aj medu (dokumenty, označenie, pôvod, resp. sa odoberajú aj vzorky na lab. vyšetrenie).

Úradná kontrola

- I Niektoré analýzy dokazujúce nedovolenú manipuláciu s medom – napr. nedovolené pridávanie cukru, nedovolené primiešavanie špeciálnych enzýmov pre rozklad tohto cukru apod. vyžadujú veľmi náročnú a drahú prístrojovú techniku – **stopovú analýzu**. V Slovenskej republike takýto prístroj nemáme, ale vykonávame tieto analýzy formou spolupráce s akreditovanými laboratóriami v zahraničí.
- I - izotopová analýza ^{13}C použitím EA/LC-IRMS (C_4/C_3 cukry)
- I enzýmová aktivita cudzích enzýmov: β - fruktofuranozidáza a β/γ amyláza

Úradná kontrola

- I V SR od 1 novembra 2011 vstúpilo v platnosť
- I Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. **360** z 19. októbra 2011, ktorým sa ustanovujú hygienické požiadavky na priamy predaj a dodávanie malého množstva prvotných produktov rastlinného a živočíšneho pôvodu a dodávanie mlieka a mliečnych výrobkov konečnému spotrebiteľovi a iným maloobchodným prevádzkarniam.

Úradná kontrola

- I Toto nariadenie vlády podľa osobitných predpisov **ustanovuje** hygienické požiadavky na priamy predaj a dodávanie malého množstva prvotných produktov prvovýrobcami konečnému spotrebiteľovi alebo miestnej maloobchodnej prevádzkarni, ktorá priamo zásobuje konečných spotrebiteľov a upravuje povinnosti prvovýrobcu a povinnosti fyzickej osoby – podnikateľa alebo právnickej osoby, ktorá je prevádzkovateľom miestnej maloobchodnej prevádzkarne.

Úradná kontrola

- I Malé množstvá prvotných produktov **musia** pochádzať z vlastnej produkcie, chovu, výlovu, farmy alebo činnosti prvovýrobcu, ktorý je na vykonávanie činností ustanovených týmto nariadením vlády osobitne zaregistrovaný.

Úradná kontrola

- I V § 6 sú ustanovené hygienické požiadavky na malé množstvá včelieho medu.
- I Malým množstvom včelieho medu určeného na
- I ľudskú spotrebu (ďalej len „med“) je
- I a) také množstvo medu z vlastnej produkcie priamo predané
- I konečnému spotrebiteľovi prvovýrobcom v jeho
- I priestoroch alebo na miestnom trhovom mieste, ktoré
- I **zodpovedá** obvyklej spotrebe medu v domácnosti konečného
- I spotrebiteľa,

Úradná kontrola

- I b) celkové množstvo medu najviac **1 tona ročne**, ktoré je
- I určené na dodanie miestnym maloobchodným prevádzkarniam,
- I ktoré týmto medom priamo zásobujú
- I konečného spotrebiteľa; do tohto celkového množstva
- I medu **nesmie byť primiešaný med**, ktorý nepochádza
- I z vlastnej produkcie daného prvovýrobcu.

Úradná kontrola

- I Týmto legislatívnym predpisom je ustanovená možnosť aj priameho predaja medu, ktorý bol vyprodukovaný na území SR.
- I Sú tu uvedené aj podmienky na manipuláciu a označovanie čo by malo okrem iného zaručovať, že k spotrebiteľovi sa dostane **kvalitný med.**

Úradná kontrola

- I Prvovýrobca, ktorý predáva med konečnému spotrebiteľovi
- I vo svojich priestoroch alebo na miestnom trhovom
- I mieste, **musí uviesť** okrem údajov ustanovených
- I osobitným predpisom v označení medu pre
- I konečného spotrebiteľa v záujme výsledovateľnosti aj
- I tieto údaje:

Úradná kontrola

- | a) **meno a priezvisko** a adresu prvovýrobcu alebo obchodné
- | meno a miesto podnikania, ak ide o prvovýrobcu,
- | ktorý je fyzickou osobou – podnikateľom, alebo obchodné
- | meno a sídlo prevádzkovateľa potravinárskeho
- | podniku, ak ide o prvovýrobcu, ktorý je právnickou
- | osobou,
- | b) **adresu** zaregistrovanej prevádzkarne alebo držiteľa
- | včelstiev,
- | c) **označenie** pôvodu medu,
- | d) **dátum balenia**.

Produkcia a obchod s medom

- I Odhadovaná ročná produkcia medu rozšírenej EÚ by sa mala pohybovať okolo 160 000 ton, čo predstavuje asi 12 % z celosvetovej produkcie medu (1 311 000 ton). Medná produkcia je ovplyvnená rôznymi podmienkami v hlavných produkčných oblastiach, ako je klíma, osídlenosť krajiny, zdravotný stav včelstiev, príp. dotačná podpora včelárstva na národnej úrovni. **Najviac medu v EÚ produkuje Španielsko** s 25 až 30 tisíc tonami ročne, toto množstvo predstavuje asi 17% celkovej produkcie EÚ.
- I Viac ako 5% sa na celkovej produkcii medu v rámci EÚ podieľajú ešte Nemecko, Francúzsko, Maďarsko, Grécko, Taliansko, Rakúsko a Poľsko.
- I **Slovensko produkuje okolo 1,8% medu v EÚ.**

Produkcia a obchod s medom

- I Priemerná ročná spotreba medu na jedného obyvateľa EÚ je okolo **0,8 kg**, **nad 1 kg** na osobu ročne zjedia Gréci, Rakúšania, Nemci a Dáni, naopak spotrebu **pod 0,4 kg** na osobu vykazujú Taliani, Fíni, Holanďania a väčšina nových členských štátov.
- I **Úplne sebestačné v mede sú len 4 krajiny:** Maďarsko, Slovensko, Česká republika a Slovinsko, tieto krajiny časť produkcie aj vyvážajú, takmer výlučne v rámci trhu EÚ.

Produkcia a obchod s medom

- I Sebestačnosť nad 80% vykazujú ešte Grécko, Španielsko a Portugalsko.
- I V ostatných krajinách je produkcia medu zameraná výhradne na domácu spotrebu a sú viac otvorené svetovému obchodu.
- I **Keďže celková sebestačnosť dosahuje okolo 50%, EÚ je v súčasnosti najväčším svetovým importérom medu.**

Záver

- I Kontrola produktov živočíšneho pôvodu je dôležitou súčasťou úradnej kontroly potravín. Je preto nutné využívať všetky dostupné legislatívne nástroje na ochranu práv spotrebiteľov.
- I Štátna veterinárna a potravinová správa Slovenskej republiky prostredníctvom svojich veterinárnych inšpektorov jednotlivých regionálnych veterinárnych a potravinových správ bude aj naďalej venovať zvýšenú pozornosť predmetnej problematike.

Koniec prezentácie

Ďakujem za pozornosť!

Kontakt:

MVDr. Ivo Pekár, PhD.

e-mail: [pekar @ svssr.sk](mailto:pekar@svssr.sk)

Tel.: 02/60257412